HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תמרים. יש בגבל הרבה: **עירינא.** סל: **כמה כי הני בזוזא.** כמה מאלו בזוז אחד: הר המוריה ושדה ליצחק וגית אל דיעקב כולם בהר הבית התפללו: **שקילו גיה.** מקום מיושב: **יוסי יזרעאל.** יוסי כניסיהון מתרגמינן וקרי ליה יוסי כיצירת בראשית: **יש ברירה.** שהובדל שבזה נתרצה בשעת שחיטה אילו הודיעוהו: **שם נגיה.** אים בעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין לריך לעמן: **על ידי.** בשביל. שבנו ובתו הקטנים עליו לאחכון הלכך בין מדעתן דהיינו בסתמא כדמוקי לקמן בין שלא מדעתן דאמרי לא אין יכולין למחות וכן עבדו ושפחתו הכנעניים על כרחם ימשכו אחריו דסמוכין עליו אבל שפחתו העברית אף על גב דלא משכחת לה אלא בקטנה דהא יולאה בסימנין כיון דאין עליו לאחכה יכולה למחות: ס"ג **מניח אידך לא ישחוט אדם לא על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על יד אשתו אלא מדעתן אבל שוחט הוא כו' חוץ מן האשה.** שיולאת בשל עצמה מפני שמחאתה מחאה דקיי"ל ח) (גיטין דף עז:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונית משלך ואיני עושה לגרכך: ה"ג **מאי שנא אשה.** לומר מאי שנא איהי מעבדו ושפחתו העברים ובנו ובתו הגדולים: ומשני **אמר רבא אשה וכל דדמי לה.** דהיינו כל הני. שיכולים למחות משמע שמחאה שלהם מחאה אלמא טעמא דמחאי הא סתמא יולאה בשל בעלה: ה"ג **לאפוקי היכא דאמור לא.** אין אנו רולין דהיינו מחאה: **בדקפדי אהדדי.** שני הבעלים ואין רולין ליהנות זה מזה הלכך אפילו נתרלה האחד שיאכל העבד משלו אין חבירו רולה שיהנה חלקו משל חבירו: **למשנה ראשונה.** קודם שחזרו ב"ה לא יאכל משל עלמו מפני שאין חלק עבדו נמשך אחר דעתו: **למשנה אחרונה.** הואיל ובידינו לשחרור הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עלמו:

תקנתם

תמרים ויעסקו בתורה ו) עולא איקלע לפומבדיתא קריבו ליה טירינא דתמרי אמר להו כמה כי הני בזוזא אמרו ליה תלת בזוזא אמר מלא צנא דדובשא בזוזא ובבלאי לא עסקי באורייתא בליליא צערוהו אמר מלא צנא סמא דמותא בזוזא בבבל ובבלאי עסקי באורייתא ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב [1] והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו' אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר [2] אשר יאמר היום בהר ה' יראה ולא [3] כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר [3] ויצא יצחק לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית שנאמר [4] ויקרא את שם המקום ההוא בית אל א"ר יוחנן גדול קבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ שנאמר [5] ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל וכתיב [6] ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד: יתום ששחטו עליו אפוטרופסין וכו': שמעת מינה ז) יש ברירה א"ר זירא [7] שה לבית מ"מ ת"ר שה לבית בנו ובתו א מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל יד אשתו אלא מדעתן תניא אידך [7] לא ישחוט אדם לא על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל יד אשתו אלא מדעתן אבל שוחט הוא על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן ובין שלא מדעתן [2] וכולן ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן ואין יוצאין בשל עצמן חוץ מן האשה שיכולה למחות מאי שנא אשה אמר רבא אשה וכל דדמי לה הא גופא קשיא אמרת חוץ מן האשה שיכולה למחות טעמא דמחי הא לא מחי נפקא בשל בעלה והא קתני רישא ולא על ידי אשתו אלא מדעתן הא סתמא לא נפקא [3] מאי אלא מדעתן לאו דאמרי אין אלא בסתמא לאפוקי היכא דאמור לא והא כולם ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן דבסתמא וקתני חוץ מן האשה מפני שיכולה למחות אמר רבא [4] כיון ששחטו אין לך מיחוי גדול מזה: עבד של שני שותפין וכו': רמי ליה רב עוינא סבא לר"נ תנן עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהן והתניא רצה מזה אוכל רצה מזה אוכל א"ל ט) עוינא סבא ואמרי לה י) פתיא אוכמא מיני ומינך תסתיים שמעתתא ח) מתניתין בדקפדי אהדדי ברייתא דלא קפדי אהדדי: מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו וכו': משל רבו הוא דלא יאכל אבל משל עצמו יאכל והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו לא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן כ) מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל בית שמאי אומרים

תקנתם

שמעת מינה יש ברירה. הכא לא שייך מאי רולה בשעת שחיטה דבשלמא לעיל אשמעינן דאי לא ברירה בשעת שחיטה אינה אוכלת כלל אע"ג דס"ד דבתר בעלה גרירה טפי אבל הכא אם רולה בשעת שחיטה מאי קמ"ל: **שה לבית מ"מ.** פי' משום דשה נבית לאו דאוריתא והכי אית ליה לר"ז גופיה בפרק אין בין המודר (נדרים דף לו.) ואם תאמר והיאך מאכיל פסח שלא למנויו נהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור כדאמר בפ' חרש (יבמות דף קיד.) ואור"י דהתם יליפינן מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרלים ונבילות אבל כה"ג

לאיכא חנוך מצוה שרי:

על ידי בנו ובתו הקטנים. בפ"ק דב"מ (דף יב:) גבי מציאה איכא למאן דאמר דאמר דלא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן הכא ע"כ קטן ממש מדאמרי' בין מדעתו בין שלא מדעתו ושלא מדעתו אמרינן בסמוך היינו דאמרי לא וגדולים פשיטא דיש בידם לאמתוי אפי' סמוכין על שלחן אביהן: **וכולן ששחטו בו'.** קמ"ל אפי' סתמא כיון דשחטו אין לך מיחוי גדול מזה כדאמרינן בסמוך: **מתניתין בדקפדי אהדדי.** אין לפ' דקפדי שאין כל אחד רולה להנות את חבירו ולכך אפילו חלקו לא יאכל דאי אפשר שלא יהנה גם חלק חבירו א"כ כל אחד ששוחט עליו וכי א השוחט הוא סבור שיהנה חלקו משלו ולא יהנה חלק חבירו דסתמא מיירי כששחט עליו רבו דומיא דרישא יתום ששחטו עליו כו' ועוד דמי שחליו עבד אמאי לא יאכל משל עלמו אף למשנה ראשונה דלעתו ולאי לההנות אף חלק רבו כדי לנאת ידי חובה לכך נראה כפי' הקונטרס דקפדי שכל אחד אינו רולה שיהנה חלקו משל חבירו ב ושוחט אף על חלק חבירו וסבור שחבירו אינו מקפיד אם יאכל חלקו משלו ולכך חליו עבד לא יאכל למשנה ראשונה אף משל עלמו: ט) **לישא שפחה אינו יכול.** ואם תאמר ג ולתי עשה דפרו ורבו (בראשית ט) וידחה לאו דלא יהיה קדש (דברים כג) וי"ל משום דילה דליכא עשה ד דאפשר לה בעבד ועוד ה דבתחלת ביאה מיעקר לאו ולא מיקייים עשה אלא בהולאת זרע ו ומ"ת וימכור עלמו בעבד עברי ויהיה מותר בשפחה וי"ל בזמן שאין היובל נוהג דאז נמי אינו נוהג עבד עברי ז) ועוד אומר ר"י ד דאסור למכור עלמו בעבד עברי כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כב:) ומ"ת יש חליה שפחה וחליה בת חורין וי"ל דאתי לד עבדות ומשתמש בגד חירות ואם תאמר ויש ממזרת דממזר מותר בשפחה דבפרק האומר (שם דף סט.) אמר רבי טרפון יכולים ממזרים ליטהר כילד ממזר נושא שפחה ומותר נמי בגד חירות דחרורי וממזרי מותרים לבא זה בזה וי"ל אי חליו עבד קדושין תופסין אתי לד עבדות ומשתמש בגד אשת איש ואי לא תפסי אם כן בעולתו בעולת זנות ובהשולה (גיטין מג.) מספקא ליה אי תפסי אי לא ועוד אור"ת דאין (א) תקנה להרבות ממזרין ואם תאמר ויש נתינה דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה וי"ל דאף על גב דממזר מותר בשפחה נתין אפשר דאסור בה ח דקדש ועומד הוא הממזר שנולר מאיסור דלא תפסי קדושין ולכך מותר בנאתו דלא יהיה קדש ט והא דאמרינן בים מותרות (יבמות דף פה:) דממזרת ונתינה מרגלא ליה (ב) לפי שיכול להכשיר זרעו שישא בנו שפחה ואף על גב דנתין אסור בשפחה אי גברא לא אכפת ליה באיסור דהא קא נסיב נתינה:

כופין

כופין את רבו ועושין אותו בן חורין כו', [יאכל] משל עצמו כי כבן חורין הוא.

תורה אור השלם

1. וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר יְיָ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יְיָ מִירוּשָׁלִָם:
ישעיהו ב ג
2. וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה:
בראשית כב יד
3. וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עָרֶב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה גְמַלִּים בָּאִים:
בראשית כד סג
4. וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם הָעִיר לָרִאשֹׁנָה:
בראשית כח יט
5. וְנִקְבְּצוּ בְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל:
הושע ב ב
6. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד:
בראשית א ה
7. דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בָּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת:
שמות יב ג

מוסף רש"י

דתמרי. דבש עושין מהן (תענית ט:). **ובבלאי לא עסקי באורייתא.** לומר יכולין הן לעסוק תמיד שיש להן מזונות בזול ולא טורח (שם). **צערוהו.** בשלשול, דאמרו (גיטין ע.) תמרי משמנן ומשלשלן (תענית שם). **מלא צנא סמא דמותא בזוזא.** שמתוך שלוקחין פומו בזול אוכלין מהן הרבה ומפעיסים אותן (שם). **פתיא.** כלי חרס (ברכות נ.) פתיא אוכמא, כלי שחור, כמו (ע"ז לג:) סני פתוותא דני מיכסי אוכמא, שנשתחר ע"י מלאכה, כלומר גם אתה רגיל ותדיר בתורה כמו (ברכות כח.) מכותלי מיתך מיכר שפחמי אתה, חכמה מפותרה בכלי מכוער (עי' תענית ז.) דרכן של תלמידי חכמים שמלטערין על לימוד תורה ואינם מכבסים בגדיהם (ע"ז סז:). **מיני ומינך תסתיים שמעתתא.** כלומר על ידי ועל ידך מתפרש אמתו של דבר (מגילה יד:). **מי שחציו עבד וחציו בן חורין.** כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין ושחרר אחד את חלקו (גיטין מא.).

מוסף תוספות

א. בעל הבית זה שוטה הוא שיהא סבור... כך הוסמ"ת בתוס' שאנן. ב. שהוא רוצה לעשות מצוה. שם. ג. אמאי כופין. תוס' ב"ג יג. ד"ה כופין. ד. בתוס' גיטין מג. ד"ה ועוד תוס'ק. ואפי' מיפקדא אפשר לה בכיוצא בה. וע' מהרש"ל. ה. דבעדנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה. תוס' ב"ג שם. ו. דחזיא להתעבר. תוס' גיטין שם. ז. דאפי' בזמן שהיובל נוהג אין זו תקנה. תוס' שאנן. ח. והא דאסור נתין בשפחה טפי מממזר אע"ג דשניהם פסולי קהל וכו' משום. תוס' גיטין שם. ט. [אבל] נתינה אסור בצד עבדות דלאו קדש ועומד הוא אע"ג דמותר בממזרת משום דלא מיקרי קהל מההר בלאו דלא יהיה קדש. תוס' מגיגה ב: ד"ה ליפת.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ליפת וכו' ועוד תור"ת דאין זו תקנה: (ב) בא"ד מרגלא ליה לישראל לפי שיכול:

רבינו חננאל

אמר ר' אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה וגו'. **מתני' יתום ששחטו עליו** אפוטרופין יאכל ממקום שרוצה, ש"מ יש ברירה. אמר ר' זירא שה לבית מכל מקום. בין מדעתו בין בעל כרחו. **תניא נמי הכי שה לבית.** מלמד שאדם שוחט **על ידי בנו ובתו הקטנים** ועל [ידי] עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן. **וכלן ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין** בשל רבן חוץ מן האשה. ואוקימנה חוץ מן האשה וכל (דבותה) [דכוותה] שיכולין למחות. והאשה כיון ששחטה לעצמה, אע"פ שלא מיחה בפירוש, שחיטתה לעצמה אין לך מיחוי גדול מזה. **עבד של שני שותפין,** אם אלו השותפין קפדי אהדדי שלא ישמש לזה יותר מזה. וכן במזונות קפדי שלא יאכילנו אלא כדי חלקו בלבד לא יאכל משל שניהם, ומתני' דקפדי אהדדי. ברייתא דקתני יאכל ממי שהוא רוצה, בשותפין דלא קפדי אהדדי. **מי שחציו עבד וחציו בן חורין,** במשנה ראשונה דתני עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, לא יאכל לא משלו ולא משל רבו. אבל במשנה אחרונה דקתני

ה א מיי' פ"ג מהלכות ק"פ הלכה ח:
ו ב שם הלכה ט:
ז ג שם הלכה ח:
ח ד שם הלכה י:
ט ה שם הלכה יב: